

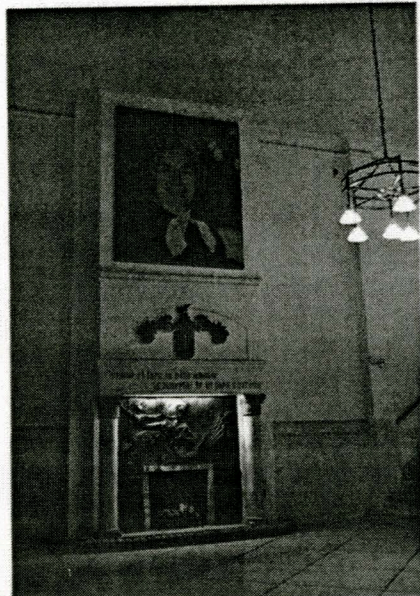
El Casal de Buenos Aires, un tros de Catalunya a l'Argentina

Jordi Arbonès

Un edifici de finals de segle, obra dels arquitectes E. Campillonch —responsable també de l'edifici de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès, d'on era fill— i J. García Núñez, és l'estatge del Casal de Catalunya de Buenos Aires.

La façana actual, però, no és l'original, sinó el fruit de la reconstrucció que va afavorir i finançar el mecenes Ferran Fontana, a les primeries d'aquest segle. Per bé que l'any 1986 es va celebrar el centenari d'aquesta entitat, amb la presència del president de la Generalitat de Catalunya, cal assenyalar que, a dreta llei, la commemoració corresponia a la fundació del Centre Català, que data del 12 de juny de 1886, ja que el Casal de Catalunya és el resultat de la fusió d'aquest centre i del Casal Català, fundat el 1908, per inspiració de Josep Leonart i Nart, fusió que es va produir l'any 1940, arran d'una crisi entre la massa societària del Centre, quan semblava que l'entitat aniria a parar a mans dels franquistes. Per evitar-ho, aquells que volien salvar la Casa i tot allò que representava van demanar la contribució dels catalans del Casal, els quals es passaren al Centre, tot constituint l'actual Casal de Catalunya. Aquí potser val la pena d'esmentar les paraules premonitòries del germà del fundador del Casal Català, Miquel Leonart i Nart, que, en arribar a casa després de l'acte de fusió, exclamà: "Acabem d'enterrar el Casal!"

L'edifici on tenia la seu el Centre Català l'havia fet construir un tal senyor Lluís Castells i Sivilla, home "d'un catalanisme vaporós —com diu Víctor Castells a «Catalans d'Amèrica per la independència»— i alhora d'un espanyolisme exaltat", que va fer donació d'un dels pisos per tal que hi funcionés el consolat

F-1. Retrat de Margarida Xirgu al Saló Blanc.

espanyol, i fou inaugurat el 16 de maig de 1981. Posteriorment, el Centre el va comprar, aquell pis, de manera que tot l'edifici en restà de propietat.

A més de l'edifici esmentat, el Casal de Catalunya té una finca de dues hectàrees, situada a uns quaranta quilòmetres de la ciutat de Buenos Aires, bellament poblada d'arbres de tota mena, amb piscina, camps de tennis i un xalet amb instal·lacions per a restaurant, sala d'esbarjo, etc., que s'anomena "La Masia".

Activitats culturals

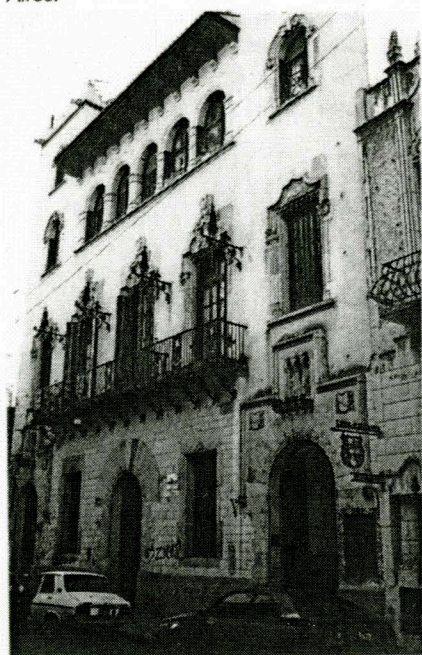
En els moments més puixants de l'entitat, les seccions dedicades a l'activitat cultural eren: el Quadre

Escènic, l'Orfeó i l'Esbart Dansaire.

La iniciació de les representacions de teatre català a l'Argentina correspon a l'antic Centre Català. Quan a les darreries del segle passat, concretament l'any 1898, arribaren a Buenos Aires les famílies Llonch i Fontova, alguns membres de les quals ja havien actuat al Teatre Romea de Barcelona, van anar a parar al Centre, i, al cap d'un parell

L'edifici del Centre Català el va fer construir un tal senyor Lluís Castells i Sivilla, un home d'un "catalanisme vaporós i alhora d'un espanyolisme exaltat".

F-2. Façana del Casal de Catalunya a Buenos Aires.

F.2. J.A.

d'anys, formaven una companyia, sota la direcció de Joan B. Llonch. En deixar d'actuar aquesta companyia, l'activitat teatral del Centre es va anar corrompent i es va perdre la fidelitat a la llengua. Mentrestant, coetàniament a la fundació del Casal Català, l'any 1908, Miquel Lleonart i Nart va formar la secció d'Art Escènic, que muntava obres catalanes en teatres públics de la ciutat. Després de la fusió de les dues entitats, les obres eren representades a la sala del Casal de Catalunya, darrerament batejada amb el nom de Margarida Xirgu. Del Quadre Escènic del Casal, en sorgiren figures que han assolit renom com a professionals: Santiago Artigues, Albert Closes o Nuri Montsé.

L'Orfeó Català del Casal

L'Orfeó Català del Casal de Catalunya (que no s'ha de confondre amb l'Orfeó Català de Buenos Aires, entitat autònoma i netament catalanista) va pervenir de l'antic Casal Català i sempre estigué sota el patrocini del Casal. En una fotografia de l'any 1937, hi podem comptar cent catorze cantaires. Fou fundat l'any 1911 pel mestre Ernest Sunyer, que era, a més a més, un compositor excel·lent, i els primers anys, a més de les audicions públiques als teatres més importants, i fins i tot de la seva participació per tal de reforçar el cor estable del Teatro Colón, s'hi dictaven gratuïtament classes de música i feia audicions en hospitals i presons. L'activitat de l'Orfeó tingué una viva repercussió en els medis culturals de Buenos Aires a la segona dècada del segle, fins a l'extrem que desvetllà en la gent més inquieta i preocupada per les coses de l'art el desig de vitalitzar la magra vida musical de la ciutat.

L'Esbart Dansaire

Un home extraordinari, "mestre de joventuts", com el qualificaria H. Nadal i Mallol (director de la revista "Ressorgiment" durant cinquanta-sis anys), provinent del vell Casal Català, fou durant molts anys l'ànima de les activitats culturals del Casal de Catalunya, amb una aten-

ció especial a la mainada en el conreu de les danses populars, el cançoner i el teatre, de tal manera que l'esbart infantil creat per ell constituïa el planter d'on sortien els integrants de l'Esbart Dansaire. Aquest home era Ramon Mas i Ferratges, nat a Barcelona, el 1888, i mort a Buenos Aires —on arribà l'any 1931—, el 21 de març de 1948.

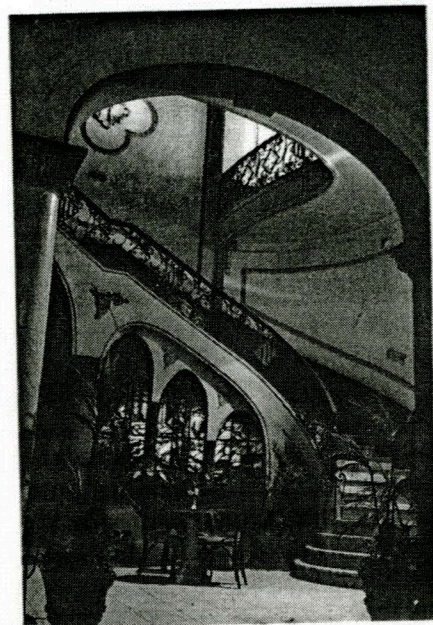
Després del traspàs del malaguanyat Ramon Mas, el Casal va quedar orfe de direcció en el conreu de les nostres danses. L'any 1953, però, arribava a Buenos Aires la professora Antònia Roura, que venia d'actuar com a directora del Foment de la Sardana, de Perpinyà, i de tenir una actuació destacada en l'Esbart Dansaire Montserrat dels Ballets de Catalunya, al costat del mestre Joan Comas, i aleshores fundà l'Esbart Dansaire Montserrat. En concursos internacionals, l'Esbart ha guanyat trofeus i medalles, i cal subratllar el primer premi obtingut, l'any 1960, en el Concurs Folklòric Internacional, que tingué lloc a Buenos Aires, amb la participació de més de vint-i-cinc països.

L'actualitat

D'aquestes seccions, a la pràctica, avui dia sols realitza una certa activitat el Quadre Escènic: cada any, durant la celebració de les Festes de la Mercè, es posa en escena una obra. Cal tenir en compte que, anys enrere, muntaven una obra cada mes, al llarg de tota la temporada, amb l'excepció dels mesos d'estiu.

Això sol posa en relleu la migradesa de les activitats culturals i com s'ha anat decandint l'entitat. Les causes són moltes, però cal suposar que obeeixen, fonamentalment, a les pautes que imposa la vida moderna i les distàncies enormes de les grans ciutats, els atractius que brinden els aparells electrònics a les llars, les dificultats que ofereixen els sistemes de transport a les nits a Buenos Aires (per no esmentar la manca de seguretat), etc.

En el cas que ens ocupa, hi té un pes específic el fet que no sols ja fa molts anys que no existeix una aflluència immigratòria, com antany, sinó que són molts els cata-

F-3. Vitrall de Sant Jordi al saló del bar.

lans que han anat retornant a la seva terra, en un procés que s'ha accentuat en la dècada present, arran de les dificultats creixents que la situació econòmica i social de l'Argentina imposa als que hi viuen.

O sigui que, com a resum, podríem dir que fa setanta o vuitanta anys es justificaven aquestes activitats en el sí de les entitats catalanes, perquè cobrien una necessitat dels catalans emigrats; després, durant els anys del franquisme, també, i encara amb més motiu, perquè la diàspora fou el refugi de la nostra cultura, com també de l'esperit catalanista i fins i tot —i sobretot— de l'ideari independentista.

Avui, en no respondre a cap d'aquestes dues raons, semblaria que ja no tenen justificació de ser i que són uns altres els camins que caldria cercar per aprofitar l'existència d'entitats com el Casal de Catalunya de Buenos Aires, que, d'altra banda, presenta símptomes cada vegada més marcats d'«espanyolisme», amb la ingerència i la presència, en determinades ocasions, de l'ambaixada espanyola, en la figura dels seus representants, i també del símbol "patrio", per no esmentar encobertes aportacions econòmiques. Davant d'aquest estat de coses, bé podríem dir, parafrasejant Miquel Lleonart i Nart quan va deixar caure la frase citada més amunt: "Estem assistint a l'enterrament del Casal de Catalunya!" El que en resti serà una altra cosa... ■